

2019-07-22 Christer Nilsson

Testamente med vittnesintyg enligt 10 kap. 2 § st 2 ärvdabalken (ÄB) – bevisbörda och beviskrav.

När testamente klandras ska normalt ett vittnesintyg på handlingen presumera att testamentet upprättats i s.k. laga ordning om det inte finns omständigheter som förringar intyget. I ett mål, RH 2012:870, hade hovrätten att bedöma vem har bevisbördan och vilket beviskrav gäller då det påståtts att vittnesunderskrifterna är förfalskade och därför skulle testamentet vara ogiltigt.

Hovrätten uttalade i sina domskäl att den som klandrar ett testamente under åberopande att underskrifterna från testamentsvittnena är förfalskade har bevisbördan. Någon form av bevis måste ge stöd för påståendet och i domskälen uttalar hovrätten att påstående om att underskrifterna är förfalskade måste göras sannolikt. Detta är beviskravet.

Nedan följer ett utdrag från hovrättens domskäl som berör både bevisbördan som beviskravet.

”Förekomsten av ett vittnesintyg medför med andra ord att det krävs mer än ett påstående om att testamentet inte tillkommit på föreskrivet sätt för att få testamentet ogiltigförklarat. Vittnesintyget utgör således en presumtion för att testamentet upprättats i laga form. Presumtionen bryts först om den samlade utredningen i målet gör det sannolikt att så inte varit fallet. Det kan enligt hovrättens uppfattning inte anses åligga testamentstagaren att lägga fram bevisning som bryter presumtionen.”¹

Hovrättens dom bifogas i kopia till denna artikel.²

Litteratur

10 kap. 2 § st 2 jfr 10 kap. 1 § ärvdabalken, ÄB.

RH 2012:80.

NJA 1994 s.34.

Grauers, Folke, Ekonomisk familjerätt, 9:e uppl. 2016.

¹ Grauers, s. 191 och jfr NJA 1994 s.34.

² NJA 1994 s. 34 bifogas också i kopia till denna artikel. Högsta domstolen uttalar att stor försiktighet måste iakttas innan ett testamente som uppfyller formalia fränkänns giltighet.

Hovrätten för Övre Norrland

RH 2012:80

Målnummer:	T926-11	Avdelning:	
Avgörandedatum:	2012-11-06		
Rubrik:	Ett testamente har försetts med ett vittnesintyg enligt 10 kap. 2 § andra stycket ärvdabalken. Bevisbördan för påståendet att testamentsvittnenas underskrifter varit falska åvilar därmed den som klandrat testamentet.		
Lagrum:	10 kap. 2 § andra stycket ärvdabalken (1958:637)		
Rättsfall:	<ul style="list-style-type: none">• NJA 1994 s. 34• Svea hovrätts dom 2010-03-05 i mål T 8903-08• Svea hovrätts dom 2010-10-06 i mål T 9983-09		

REFERAT

Bakgrund

Makarna F.H. och E.H., som inte hade några barn, upprättade den 19 januari 1994 ett gemensamt testamente. Testamentet föreskrev att efter deras bådas död skulle all deras kvarlåtenskap med en fjärdedel vardera tillfalla fyra släktingar till F.H., nämligen G.B., B.S., M.F. och B.V. (fortsättningsvis benämnda G.B. och medparter). Testamentet bevittnades av makarna A.K. och K.K. A.K., som drev en företagsredovisningsfirma, hade på uppdrag av F.H. och E.H. upprättat testamentet. F.H. avled i maj 1994 och E.H. avled i mars 2010.

Efter E.H:s bortgång presenterades inför bouppteckningen ett den 19 juli 1998 av E.H. undertecknat testamente där E.H. förordnat att efter hans död skulle kvarlåtenskapen efter honom enligt lag tillfalla hans arvingar; U.B. och medparter. Testamentet angav att det var bevittnat av dels A.K. (samma person som bevittnat det tidigare testamentet), dels av sonen till A.K.

Umeå tingsrätt

G.B. och medparter yrkade att tingsrätten skulle förklara det av E.H. den 19 juli 1998 upprättade testamentet ogiltigt. Som grund för käromålet anfördes att de påstådda testamentsvittnena, A.K. och dennes son, inte bevittnat testamentet.

U.B. och medparter bestred käromålet och anförde som grund för sin inställning att testamentet var giltigt eftersom det bevittnats på föreskrivet sätt av A.K. och dennes son.

Tingsrätten (rådmännen Lars Viktorsson, referent, och Olof Johnson samt tingsfiskalen Petra Lundberg) ogillade i dom den 18 oktober 2011 käromålet och anförde bl.a. följande.

Enligt 10 kap 1 § ärvdabalken ska testamente upprättas skriftligen med två vittnen. I deras samtida närvaro ska testator underskriva testamentshandlingen eller vidkännas sin underskrift därå. Vittnena ska bestyrka handlingen med sina namn. De ska äga kännedom om handlingens egenskap av testamente, men det står testator fritt att låta dem veta dess innehåll eller inte. Enligt 13 kap 1 § ärvdabalken är testamente som inte är upprättat i laga form inte gällande.

Twistefrågan i målet gäller om 1998 års testamente är ogiltigt därför att A.K. och dennes son inte bevittnat det.

I mål där ena parten har bestritt att en rättshandling är äkta till följd av att han eller hon inte undertecknat handlingen har bevisbördan lagts på den part som hävdar att handlingen är äkta. För att uppnå beviskravet har parten att göra övervägande sannolikt att handlingen undertecknats av honom eller henne (jämför NJA 1976 s 667 och RH 2009:49). Denna bevisregel bör vara tillämplig även i en sådan situation som föreligger i detta mål, d.v.s. svarandena (U.B.

och medparter) har att göra övervägande sannolikt att A.K. och dennes son bevitnat testamentet.

[---]

Vid prövningen i sak fann tingsrätten att U.B. och medparter gjort övervägande sannolikt att A.K. och dennes son egenhändigt undertecknat testamentet.

Käromålet ogillades.

Hovrätten för Övre Norrland

G.B. och medparter överklagade tingsrättens dom och yrkade att hovrätten skulle förklara det av E.H. den 19 juli 1998 upprättade testamentet ogiltigt.

U.B. och medparter motsatte sig ändring av tingsrättens dom.

Parterna åberopade samma grunder och omständigheter som vid tingsrätten.

Hovrätten (hovrättsråden Bertil Eriksson, Susanne Lundgren Jonasson och Tom Madell samt hovrättsassessorn Hannes Magnergård, referent) fastställde i dom den 6 november 2012 tingsrättens domslut och anförde följande.

DOMSKÄL

Frågan i målet är om A.K. och dennes son bevitnat E.H:s undertecknande av testamentet samt om de därefter själva undertecknat detta. Utifrån hur parterna fört sin talan i målet har hovrätten att pröva om testamentsvittnenas underskrifter är falska. Om den frågan besvaras jakande ska överklagandet vinna bifall och testamentet förklaras ogiltigt. Om frågan besvaras nekande ska tingsrättens domslut fastställas.

Bevisbörda och beviskrav

Formkraven för upprättande av testamente återfinns i 10 kap. 1 § ärvdabalken, vari det bland annat anges att testator ska underskriva testamentshandlingen i två vittnens samtida närvaro, varefter dessa ska bestyrka testators namnteckning med sina egna underskrifter. Om det inte gått till på nu angivet sätt vid testamentets upprättande är testamentet enligt 13 kap. 1 § ärvdabalken ogiltigt.

Bevisbördan för att testamentet tillkommit i laga form åvilar testamentstagaren. Frågan är då vad denna bevisbörda i praktiken innebär när det som i detta fall påstås att testamentet inte tillkommit i laga form. Har testamentstagaren uppfyllt bevisbördan redan genom åberopandet av ett testament som sett till ordalag och utseende överensstämmer med lagens krav? Eller krävs det därutöver - såvitt nu är av intresse - att testamentstagaren även visar att uppgifterna i testamentet är riktiga; att angivna testamentsvittnen faktiskt undertecknat testamentet?

Testamentet i fråga är försett med ett så kallat vittnesintyg (10 kap. 2 § andra stycket ärvdabalken). Förekomsten av ett vittnesintyg tillmäts betydelse vid bedömningen av ett påstående om att testamentet är ogiltigt. I rättsfallet NJA 1994 s. 34 anförde Högsta domstolen att om ett testamente försetts med vittnesintyg måste stor försiktighet iaktas när det gäller att fränkänna testamentet giltighet på den grunden att formalia vid testamentets tillkomst påstås inte ha iakttagits. För att vittnesintyget på grund av senare framkomna omständigheter ska fränkännas tilltro bör fordras att bedömningen av den samlade utredningen leder till slutsatsen att det är sannolikt att föreskriven form för testamentets upprättande inte iakttagits.

Förekomsten av ett vittnesintyg medför med andra ord att det krävs mer än ett påstående om att testamentet inte tillkommit på föreskrivet sätt för att få testamentet ogiltigförklarat. Vittnesintyget utgör således en presumtion för att testamentet upprättats i laga form. Presumtionen bryts först om den samlade utredningen i målet gör det sannolikt att så inte varit fallet. Det kan enligt hovrättens uppfattning inte anses åligga testamentstagaren att lägga fram bevisning som bryter presumtionen.

Det anförda leder till slutsatsen att det åligger klagandena (G.B. och

medparter) att göra sannolikt att testamentsvittnenas namnteckningar är falska. Om klagandena lyckas med detta kullkastas den presumtion som följer av vittnesintyget och det blir då motparternas (U.B. och medparter) uppgift att visa att formkravet är uppfyllt. Hovrätten lägger således, i motsats till tingsrätten, bevisbördan på G.B. och medparter.

[---]

Vid prövningen i sak fann hovrätten att det sammantaget inte framstod som sannolikt att testamentsvittnenas underskrifter var förfalskade. G.B. och medparter hade därmed inte visat att det vid testamentets tillkomst gått till på annat sätt än som angavs i vittnesintyget, varför intyget skulle äga tilltro.

DOMSLUT

Hovrätten fastställer tingsrättens domslut.

Hovrättens dom meddelad: den 6 november 2012.

Mål nr: T 926-11.

Lagrum: 10 kap. 2 § andra stycket ärvdabalken.

Rättsfall: NJA 1994 s. 34; Svea hovrätts dom 2010-03-05 i mål T 8903-08;
Svea hovrätts dom 2010-10-06 i mål T 9983-09.

Sökord: Klander av testamente; Bevisbörda; Vittnesintyg

Litteratur:

Högsta Domstolen

NJA 1994 s. 34 (NJA 1994:8)

Målnummer:	T243-91	Avdelning:	
Domsnummer:	DT29-94		
Avgörandedatum:	1994-02-08		
Rubrik:	Två testamentsvittnen har på testamente tecknat intyg om att testator i deras samtidiga närvaro skrivit under testamentet. Fråga om beviskravet när ett av vittnena i klanderprocess rörande testamentet påstår att testator ej var närvarande då testamentet bevittnades.		
Lagrum:	<ul style="list-style-type: none">• 10 kap. 1 § ärvdabalken (1958:637)• 10 kap. 2 § ärvdabalken (1958:637)		
Rättsfall:			

REFERAT

B.J. och A.J. gifte sig 1961. De hade gemensamt barnen B-G.J. och R.J.. B-G.J. dog 1985. A.J. har också en dotter, A-K.J.. I ett tidigare äktenskap hade B.J. barnen M.L., G.J. och J.J.. J.J. är död och efterlämnade barnen M.J. och N.J..

Makarna B.J. och A.J. upprättade d 17 sept 1980 ett inbördes testamente. Enligt testamentet skulle den av makarna som överlevde den andre med fri förfoganderätt erhålla den avlidnes kvarlåtenskap dock med undantag för bröstarvinges laglott. Efter bådas död skulle kvarlåtenskapen tillfalla A-K.J., R.J. och B-G.J.. Testamentet är bevittnat av V.L. och E.L..

B.J. avled 1989. Bouppteckning upprättades d 29 jan 1990. Som bilaga till bouppteckningen fogades testamentet.

M.L., G.J., M.J. och N.J. yrkade efter stämning å A.J., R.J. och A-K.J. vid Hässleholms TR att TR:n skulle förklara att testamentet inte var gällande.

A.J. och medparter bestred yrkandet.

TR:n (hovrättsassessorn Österlund) anförde i dom d 6 dec 1990: Grunder. Kärandena har anført: Såvitt avser B.J. är testamentet inte tillkommet i den ordning som föreskrivs i 10 kap 1 § ÄB. Det brister såvitt avser bevittningen. B.J. var inte närvarande, då testamentsvittnet V.L. bevittnade handlingen. Det görs gällande att B.J. inte skrev under handlingen eller vidkändes sin underskrift vid det tillfälle då V.L. undertecknade handlingen. Det görs i första hand gällande att B.J. inte ens undertecknat testamentet, då V.L. bevittnade handlingen. I andra hand görs gällande att B.J. undertecknat testamentet tidigare utan att V.L. var närvarande och att denne skrev på i B.J:s frånvaro och utan att ha fått namnteckningen bekräftad av B.J.. Sannolikt är också att det andra testamentsvittnet, E.L., bevittnat handlingen vid ett helt annat tillfälle än V.L.. På grund av det anförda är testamentet ogiltigt enligt 13 kap 1 § ÄB.

Svarandena har anført: Testamentet har tillkommit i den ordning som föreskrivs i 10 kap 1 § ÄB. Det upprättades inför B.J:s förestående operation av gall- och bukspottkörtlarna. B.J. var orolig för utgången och ville att A.J. skulle kvarsitta i sk orubbat bo. Eftersom B.J. inte hade någon kontakt med sina barn i det första äktenskapet utom med J.J., ville han att R.J. och A-K.J. skulle erhålla kvarlåtenskapen sedan båda makarna J dött, dock med undantag för B.J:s bröstarvingar i tidigare äktenskap tillkommande laglott. Makarna J hade innebörden av ett testamente och rättsverkningarna härav klart för sig. De skaffade ett förtryckt testamente. Efter att ha fyllt i förordnandet om secundosuccession tog A.J. kontakt med E.L. och V.L. och bad dem bevittna testamentet. Makarna L. kom samma dag hem till makarna J. De läste igenom testamentshandlingen och vittnesmeningen, varefter makarna J var för sig undertecknade testamentshandlingen i E.L:s och V.L:s närvaro. Testamentet har således upprättats i enlighet med vad som stadgas i 10 kap 1 § ÄB.

Bevisning. A.J. har hörts under sanningsförsäkran och därvid berättat: Hon och B.J. flyttade till Finja 1961. Ett par år senare flyttade E.L. och V.L. dit och de började umgås. B.J. blev senare mycket sjuk och skulle opereras. Han var rädd för att det skulle hända något och att A.J. skulle stå på bar backe. Av den anledningen ville han att de skulle skriva ett inbördes testamente. Eftersom han inte hade någon kontakt med sina barn i det första äktenskapet, ville han också att R.J. och A-K.J. skulle ärva. A-K.J. skaffade ett testamentsformulär. A.J. och B.J. läste igenom det så att de förstod vad det innebar. B.J. bad A.J. att skriva dit R.J:s, B-G.J:s och A-K.J:s namn. Detta skedde en torsdag eller fredag. Samma dag gick A.J. till E.L. och V.L. och bad dem bevittna testamentet. En stund senare kom makarna L. in till makarna J. De satt vid matsalsbordet. A.J. och B.J. förklarade att det gällde ett testamente. Därefter skrev hon och B.J. under och sedan makarna L.. Efter det drack de kaffe och A.J. bjöd på ett glas vin. B.J. var för tillfället sjukskriven från sina arbeten som avsynare och biografvaktmästare. A.J. tror att det var två år senare som makarna L. skildes. E.L. flyttade och V.L. behöll fastigheten. Sedan dess har A.J. och E.L. inte upprätthållit kontakten men de har varit ute och dansat någon gång.

Vittnesförhör har på kärandenas begäran hållits med V.L. och på svarandenas begäran med E.L.. Dessa personer har uppgett följande.

V.L.: Han och E.L. flyttade till Finja 1964. De blev bekanta med makarna J på så sätt att de ibland träffades på gatan och stod och pratade. E.L. och A.J. umgicks dock något mer. Han talade med B.J. någon vecka innan denne skulle opereras. B.J. frågade då om V.L. ville bevittna ett testamente men nämnde inte om det rörde sig om ett eget testamente eller om A.J. var inblandad. V.L. lovade att bevittna testamentet men det blev inte gjort just då. En vecka därefter träffade han A.J. på gatan. A.J. undrade om han kunde komma in och bevittna ett testamente, innan han gick till arbetet. Han hade helst velat göra det vid ett annat tillfälle men han förstod att det var angeläget och visste att han och B.J. sällan var hemma samtidigt. Han och E.L. gick tillsammans till makarna J. Han var stressad, eftersom han skulle arbeta fyra och en halv mil därifrån och hade en tid att passa. Av den anledningen gick han bara precis in i hallen eller köket och skrev på och gick sedan utan att vänta på att E.L. skulle skriva på. B.J. var inte hemma. V.L. antog att han var på sitt arbete på biografen. V.L. läste inte igenom vittnesmeningen. Han är nästan säker på att både A.J. och B.J. skrivit på men han känner inte igen förordnandet till barnen. Det är emellertid svårt att säga efter så många år. B.J. och V.L. talade därefter aldrig om testamentet.

E.L.: Hon och V.L. flyttade till Klockaregatan 16 i Finja i april 1964. De umgicks med alla grannarna och var många gånger inne hos A.J. och B.J. och drack kaffe. A.J. kom in till familjen L. och frågade om de ville bevittna ett testamente. När de svarade ja, gick A.J. in och satte på kaffet. E.L. och V.L. gick över nästan med detsamma. B.J. var hemma. De satt vid ett ovalt bord vid ett fönster. De diskuterade testamentet och E.L. och V.L. läste igenom det. Det var ett inbördes testamente innebärande att A.J. skulle sitta i orubbat bo. Förordnandet till barnen fanns med. Först skrev A.J. och B.J. på och sedan E.L. och V.L.. Därefter drack de kaffe. Hon minns det, eftersom hon blev förvånad över att B.J. serverade kaffet. De fick också ett glas vin. På hemvägen började V.L. bråka för att hon druckit vin. Han fortsatte, när de kommit hem och han gav henne "världens lusing" och kallade henne alkoholist. Det är därför hon minns allt så väl. - A.J. hjälpte E.L. vid skilsmässan. Sedan E.L. flyttat från Finja i oktober 1982, har hon och A.J. varit ute och dansat några gånger. På Kristi Himmelfärdsdag kom A.J. hem till E.L. och var förtvivlad för att det blivit bråk om testamentet. E.L. mindes då händelseförloppet och skrev ett brev som A.J. fick med sig.

Domskaäl. Bevisskyldigheten för att formföreskrifterna iakttagits vid upprättandet av ett testamente åvilar testamentstagaren. Till hjälp vid bevisningens fullgörande finns regeln att vittnesmeningen tillerkänns vitsord om det inte förekommer omständigheter som förringar dess trovärdighet. För att vittnesmeningen skall fylla någon funktion kan inte bara påståendet att sådana omständigheter förekommer medföra att testamentet ogiltigförklaras.

Kärandena har hävdat att B.J. inte skrev under testamentet eller vidkändes sin underskrift vid det tillfälle då V.L. bevittnade handlingen. TR:n finner genom utsagorna styrkt att B.J. hade undertecknat testamentet, när V.L. bevittnade handlingen. Vad därefter gäller påståendet att B.J. skrivit på testamentet när

V.L. inte var närvarande och att V.L. bevittnade handlingen utan att B.J. var närvarande står uppgift mot uppgift. Det finns inga skäl att sätta större tilltro till V.L:s berättelse än till A.J:s och E.L:s uppgifter. Under sådana förhållanden kan det inte anses utrett att det förekommer omständigheter som förringar vittnesmeningens trovärdighet, varför denna skall äga vitsord. Käromålet skall därför lämnas utan bifall.

Domslut. Käromålet lämnas utan bifall.

M.L. och medparter fullföljde talan i HovR:n över Skåne och Blekinge och yrkade att HovR:n skulle bifalla deras talan vid TR:n. A.J. och medparter bestred ändring.

M.L. och medparter förtydligade sin talan så att de gjorde gällande, att B.J. inte undertecknat testamentet och inte heller vidkännts sin underskrift därpå i V.L:s närvaro.

HovR:n (hovrättsrådet Frii och tf hovrättsassessorn Lundberg, referent) anförde i dom d 3 april 1991: Domskäl. Enligt 10 kap 1 § ÄB skall testamente upprättas skriftligen med två vittnen och skall testator i deras samtidiga närvaro underskriva testamentshandling eller vidkännas sin underskrift därpå. Vittnesmeningen skall enligt 10 kap 2 § 2 st ÄB äga tilltro, såvida det inte förekommer omständigheter som förringar dess trovärdighet.

Grunden för talan i förevarande mål är att det aktuella testamentet är ogiltigt, eftersom B.J. inte undertecknat eller vidkännts sin namnteckning på testamentet i båda vittnenas närvaro.

V.L. och E.L. har i den av dem undertecknade vittnesmeningen på B.J:s och A.J:s testamente intygat att det gått till så som föreskrives i 10 kap 1 § ÄB.

V.L. har i sitt vittnesmål förklarat att han inte läst igenom vittnesmeningen och att B.J. inte varit närvarande när han bevittnade handlingen. E.L. och A.J. har däremot i sina utsagor inför HovR:n betygat att det gått till så som vittnesmeningen anger.

Fråga är sålunda om trovärdigheten av vittnesmeningen förringas av V.L:s utsaga eller om vittnesmeningen alltjämt skall äga vitsord.

A.J:s och E.L:s berättelser är mycket samstämmiga och präglas av en detaljrikedom som kan synas märklig mot bakgrund av att händelsen utspelades för mer än tio år sedan. Detaljgraden i deras beskrivning av en händelse som ligger så långt tillbaka i tiden bör medföra att värderingen av deras utsagor bör ske med viss försiktighet. Berättelserna bär ändå det självupplevdas prägel.

V.L. - som vid vittnesmeningens tillkomst var gift med E.L. - har även han lämnat en i vissa delar detaljrik beskrivning av omständigheter före och efter vittnesmeningens tillkomst. Redan detta bör - med hänsyn till att händelsen ligger lång tid tillbaka - medföra att värderingen av hans utsaga bör ske med viss försiktighet. Därtill kommer att han, vad gäller vittnesmeningen, uppgett sig vara osäker bl a på om B.J. hade skrivit under testamentet och om han läst igenom testamentet innan han bevittnade handlingen. Hans utsaga i denna del avviker från hans uppgifter vid TR:n. Osäkerheten avser väsentliga omständigheter och förefaller besynnerlig. Detta mot bakgrund av att han förklarat att han varken förr eller senare bevittnat ett testamente samt att han i samband med tingsrättsförhandlingen funderade mycket på omständigheterna kring undertecknandet av testamentet.

Den osäkerhet som V.L. visat beträffande väsentliga omständigheter kring undertecknandet av testamentet medför att HovR:n finner att det finns anledning att starkt ifrågasätta de uppgifter han lämnat om att det vid bevitnandet inte tillgätt så som föreskrivs i 10 kap 1 § ÄB.

De i målet hörda personerna har emellertid genom sina såväl säkra som osäkra uttalanden skapat visst tvivel kring vad som förevarit vid testamentets tillkomst. Beträffande betydelsen härav kan följande anföras. Bestämmelsen i 10 kap 2 § 2 st ÄB överfördes oförändrad från 1930 års testamentslag. Det sociala syftet bakom regleringen har varit att testator skulle få en möjlighet att förebygga att hans yttersta vilja utan verkligt vägande skäl åsidosätts (se bl a

NJA II 1930 s 192). Lagrummet, som anger bevisbördans placering om det på testamentet finns tecknat en vittnesmening, är även att beteckna som en presumptionsregel. Kännetecknande för en presumtion är bl a den bevislättnad den medför för den som har bevisbördan, dvs i förevarande fall den som påstår att vittnesmeningen korrekt återger omständigheterna vid testamentets tillkomst. Denna bevislättnad innebär i detta mål att det är tillräckligt att A.J. och medparter gör sannolikt att testamentet tillkommit i laga form (se Ekelöf, Rättegång IV 1963 s 82 ff). Mot bakgrund härav och med den bevisvärdering som redovisats ovan, finner HovR:n därför att vittnesmeningen skall äga vitsord. Vid sådant förhållande kan vadetalan inte bifallas.

Domslut. HovR:n fastställer TR:ns domslut.

Hovrättsrådet Berg var skiljaktig och anförde följande: Enligt 10 kap 1 § ÄB skall testamente upprättas skriftligen med två vittnen och skall testator i deras samtida närvaro underskriva testamentshandlingen eller vidkännas sin underskrift därpå.

V.L. och E.L. har i den av dem undertecknade vittnesmeningen på B.J:s och A.J:s testamente intygat att det gått

till så som nämnda lagrum föreskriver. Enligt 10 kap 2 § 2 st ÄB skall intyget äga tilltro, såvida det inte förekommer omständigheter som förringar dess trovärdighet.

V.L. har i sitt vittnesmål förklarat att B.J. inte skrev under testamentet och inte heller vidkändes sin underskrift därpå i V.L:s närvaro. Han har också förklarat att han inte läste igenom vittnesmeningen. E.L. och A.J. har däremot i sina utsagor inför rätten betygat att det gått till så som vittnesmeningen anger.

Fråga är nu om V.L:s vittnesmål har sådan tyngd gentemot övrig bevisning att vittnesmeningens trovärdighet förringas.

Det bör då först konstateras att det inte krävs någon stark bevisning för att rubba tilltron till vittnesmeningen.

V.L. har i sitt vittnesmål varit osäker beträffande olika detaljer om hur det gick till när han skrev på testamentet. Detta framstår dock som högst naturligt med hänsyn till den långa tid som förflutit sedan testamentet upprättades. När det gäller den väsentliga frågan, nämligen om B.J. var närvarande vid tillfället, har V.L. varit säker på sin sak. Han har uppgett att han minns att han var jäktad och helst hade velat bevittna testamentet vid ett annat tillfälle, men att han tyckt att det "grannar emellan" bara var att skriva under.

Det har i målet inte framkommit någon omständighet, som ger fog för misstanken att V.L. tagit parti för ena parten i tvisten om testamentets giltighet så att detta omedvetet påverkat hans minnesbild, än mindre så att han medvetet skulle utsätta sig för risken av ett åtal för mened.

När det gäller A.J:s utsaga är det ofrånkomligt att den kan påverkas av att hon är part i målet. E.L:s vittnesmål präglas av att hon varit ytterligt bestämd i sin uppfattning, även beträffande detaljer som normalt förflyktigas med åren. Det har också framkommit att A.J. och E.L. träffats och talat om testamentet sedan A.J. underrättats om att testamentet skulle klandras. Man kan inte bortse från möjligheten att de därvid, medvetet eller omedvetet, påverkat varandra.

Med hänsyn till det anförda finner jag att V.L:s vittnesmål i sådan mån förringat vittnesmeningens trovärdighet att denna inte kan äga tilltro. A.J. och medparter har inte heller på annat sätt styrkt att testamentet tillkommit i laga ordning. På grund härav bifaller jag käromålet.

M.L. och medparter (ombud advokaten O.L.) sökte revision och yrkade bifall till sin i målet förda talan.

A.J. och medparter (ombud advokaten I.K.) bestred ändring.

Målet avgjordes efter föredragning.

Föredraganden, RevSkr Stenlund, hemställde i betänkande att HD skulle meddela följande dom: HD fastställer HovR:ns dom.

HD (JustR:n Heuman, Freyschuss, Gad, Munck och Westlander, referent) beslöt följande dom: Domskal. I 10 kap ÄB föreskrivs hur testamente skall upprättas. Bestämmelserna tillkom genom 1930 års testamentslag efter förslag av lagberedningen (se NJA II 1930 s 181 f) och överfördes med några smärre redaktionella ändringar år 1959 till den nya ärvdabalken. Enligt 1 § skall testamente upprättas skriftligen med två vittnen. I dessas samtida närvaro skall testator skriva under testamentet eller vidkännas sin redan därpå tecknade underskrift.

I 2 § 1 st sägs att vittnena på testamentet bör intyga förekomsten av sådana omständigheter som kan vara av betydelse för testamentets giltighet. Har vittnena i sådant intyg uttalat att det vid testamentets tillkomst gått till så som sägs i 1 § och klandras testamentet, skall enligt lagrummets 2 st intyget äga tilltro, om det inte förekommer omständigheter som förringar dess trovärdighet.

Lagberedningen uttalade bla att formföreskrifterna tjänar till att avhjälpa de svårigheter som föreligger att vid en tidpunkt då testator inte längre är i livet tillförlitligen fastställa hans viljeförklaring vad gäller tillblivelse, giltighet och innehåll. Det var enligt beredningen emellertid viktigt att inte lägga onödigt tyngande band på arvlåtaren och att reglerna utformades så att riskerna för testamentes ogiltighet på grund av formfel hölls inom så snäva gränser som möjligt.

Att testamentstagaren har bevisbördan för att testamentet tillkommit i laga form framgår av 2 § 2 st. Genom det bevisvärde som lagrummet tillägger ett vittnesintyg härom lättas emellertid bevisbördan väsentligt i de fall där sådant intyg tecknats på testamentet. Enligt lagberedningen var det lätt för envar att konstatera om de enkla formföreskrifterna iakttagits eller ej. Ett skriftligt intyg förtjänade enligt beredningen nästan undantagslöst tilltro, och "synnerlig stor olycka vore ej skedd, om i något enstaka undantagsfall på grund av intygets legala bevisvärde ett testamente skulle bli gällande, oaktat intygets uppgifter i ett eller annat hänseende - t ex angående vittnenas samtida närvaro - vore oriktiga".

I fråga om hur stark bevisning som fordras för att ett vittnesintyg skall kullkastas ger lagrummet inte någon närmare ledning. Lagberedningen uttalade om förhållandena före testamentslagens tillkomst - då det inte fanns någon motsvarighet till stadgandet i nuvarande 10 kap 2 § ÄB - att ett blott bestridande av att vittnena varit samtidigt närvarande eller att de haft klart för sig vad saken gällde inte kan vara tillräckligt, om vittnena på handlingen tecknat intyg om förhållandet.

Den utväg som står testator till buds för att säkra att hans vilja om fördelningen av hans kvarlåtenskap inte sätts åsido är att låta upprätta testamentet i den form som lagen föreskriver och se till att vittnena på handlingen tecknar intyg härom. När ett testamente, försett med vederbörligt vittnesintyg om dess tillkomst, föreligger måste därför stor försiktighet iakttagas när det gäller att fränkänna testamentets giltighet på den grund att formalia vid dess tillkomst påstås inte ha iakttagits. För att vittnesintyget på grund av senare framkomna omständigheter skall fränkännas tilltro bör fordras att en bedömning av den samlade utredningen leder till slutsatsen att det är sannolikt att föreskriven form för testamentets upprättande inte iakttagits.

På det i målet aktuella testamentet har E.L. och V.L. skrivit sina namn under en på handlingen förtryckt, på testamentsformulär sedvanligt förekommande, vittnesmening varigenom de intygat bl a att makarna J egenhändigt skrivit under testamentet i deras samtida närvaro.

V.L. har vid de förhör som hållits med honom vid underrätterna inte vidhållit sina uppgifter i vittnesintyget utan uppgett att B.J. inte var närvarande då han bevittnade testamentet. Frågan är om V.L:s ändrade uppgift om hur det gick till då testamentet kom till vägd mot den övriga utredningen i målet förringar tilltron till vittnesintyget i sådan grad att detta bör fränkännas tilltro.

Det kan först konstateras att det inte har framkommit några omständigheter som i sig tyder på annat än att makarna J samt E.L. och V.L. vid testamentets tillkomst väl förstått innebörden av sina handlingar. Makarna J och E.L. och V.L. kände varandra väl som grannar och det är ostridigt att de sistnämnda på

särskild anmodan hade infunnit sig i makarna J:s hem för att där bevittna testamentets upprättande.

I frågan om vilken vikt som kan tillmätas de utsagor som A.J. samt E.L. och V.L. lämnat vid förhören vid underrätterna, tio år efter testamentets tillkomst, bör först sägas att minnesbilder från händelser så långt tillbaka i tiden normalt sett måste vara osäkra särskilt då det gäller enskildheter. Detta har stor betydelse i förevarande sammanhang där det just är enskildheterna som är viktiga. Av V.L:s i underrätternas domar återgivna vittnesutsagor framgår också att han är osäker om en så viktig fråga som om B.J. hade skrivit på testamentet eller inte då han bevittnade det. Härtill kommer den bristande överensstämmelsen mellan V.L:s utsaga och de utsagor som lämnats av E.L. och A.J..

En bedömning av den samlade utredningen i målet leder till slutsatsen att det inte framstår som sannolikt att det vid testamentets tillkomst tillgått på annat sätt än som anges i vittnesintyget. Vid sådant förhållande skall intyget alltjämt äga tilltro. HovR:ns domslut skall därför fastställas.

Domslut. HD fastställer HovR:ns domslut.

HD:s dom meddelades d 8 febr 1994 (nr DT 29).

Sökord: Testamente; Vittne; Beviskrav; Tilltro; Testamentsvittne

Litteratur:
